

Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS

Převzatý komunikační systém z USA
(Chicago, Therapeutic Day School, Margita Knapcová 1999).

Komunikační systém speciálně vytvořený pro děti s autismem.

Je možno však využívat u dětí a dospělých s jiným postižením (výběr dětí není ničím omezen).

Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS

Specifika VOKSu

- Děti na obrázky neukazují, ale partnerovi je přinášejí.
- V prvních lekcích obrázek vyměňují za oblíbený pamlsek nebo věc (před zahájením nácviku se zjišťují).
- Výměna umožňuje snadno pochopit smysl systému (přinese-li dítě obrázek míče, dostane výměnou za obrázek míč. Výměna je smysluplná, úmyslná, motivující – dítě při nácviku dostává co chce).

Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS

Jednotlivé kroky výuky:

- Zjištění pochutin a předmětů, které má dítě rádo, zaznamenává se jejich pořadí dle oblíbenosti.
- Dítě se dále učí spontánně požádat o oblíbenou věc výměnou za obrázek.
- Samostatně dojít k zásobníku pro obrázek a k partnerovi, požádat v různých prostředích, požádat neznámé lidi.
- Vybrat z více obrázků správný symbol.
- Složit z obrázků jednoduchý větný proužek a pomocí něj požádat.
- Další rozvoj slovní zásoby pomocí nových obrázků.

Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS

Rozdíl mezi VOKS a jinými systémy je v době, kdy dítěti klademe otázku „Co chceš?“ – je to mnohem později. Dítě je ten, kdo iniciuje komunikaci.

Na tréninku VOKS se podílejí dva učitelé – jeden je v roli komunikačního partnera a druhý působí jako fyzický asistent dítěte.

Důležité je výměnu slovně doprovázet (podpora vývoje řeči).

Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS

Zásadní předností systému a klíčem k úspěchu je precizně propracovaný metodický materiál – jednotlivé kroky práce učitele s dítětem, přístup učitele a slovní doprovod.

Komu je určen

- Je určen především pro klienty s PAS (zohledňuje jejich specifické problémy v komunikaci – úskalí verbální komunikace, problémy s navazováním soc. kontaktu), DS, DMO, afázií, těžkými formami dysfázie.

Věková skupina

- je možné začít v jakémkoliv věku,
- vhodné zavést ihned, jakmile je jasné, že dítě má problémy s funkční komunikací.

Předpoklady pro zvládnutí:

- klient musí bezpečně zvládat diferenciaci reálných předmětů (úroveň reprezentační – klient je schopen pochopit, k čemu určitý předmět slouží).

Metodika

- Vznikala postupně ověřováním principů původního systému PECS (The Picture Exchange Communication System) v praxi v podmínkách českého spec. školství.
- Modifikováním PECS, se vyvinula metodika nová, odlišná, která se v mnohém ubírá svou vlastní cestou.
- VOKS se liší od PECS zejména větší propracovaností jak jednotlivých lekcí, tak metodiky jako celku. VOKS se odlišuje vyšším počtem hl. lekcí a doplňkových lekcí. Na rozdíl od PECS staví VOKS nácvik za pomoci asistenta u všech lekcí.

Struktura metodiky VOKS

Metodika je rozdělena na dvě části:

- **přípravná práce** (učitelé, pomůcky, výběr odměn),
- **výukové** (hlavní struktura nácviku - klient se učí spontánně požádat o oblíbenou věc výměnou za obrázek, samostatně dojít k zásobníku obrázků a následně ke kom. partnerovi, vybrat z více obrázků správný symbol, aj.) a
- **doplňkové lekce** (rozvíjení obrázkové slovní zásoby, navazování očního kontaktu, rozvoj větné skladby, aj.).

Struktura metodiky VOKS

Předpokladem úspěšného zavedení komunikačního systému VOKS je přesné dodržování postupů, instrukcí a pokynů.

- **Výukové lekce** – jsou metodicky odděleny, ale je možné a vhodné, aby se částečně překrývaly.
- **Doplňkové lekce** – prostupují veškerým nácvikem, jejich úkolem je doplnit a dále rozvíjet komunikační dovednosti ve výukových lekcích.

Přípravné práce

Učitelé VOKS

Při nácviku VOKS je třeba dvou učitelů:

- komunikačního partnera- komunikuje s klientem a řídí nácvik (verbální vedení, pokyny),
- asistenta klienta – navádí klienta pomáhá mu při komunikaci (fyzicky navádí),
- Učitelé se v rolích při nácviku střídají.

Prostředí nácviku VOKS

- prvotní nácvik se provádí ve známém a pro dítě bezpečném prostředí,
- po zvládnutí dovednosti se zkouší i jinde, v rámci aktivních činností (funkčně).

Pomůcky ke komunikaci VOKS

a) KOMUNIKAČNÍ SYMBOLY

- nutné důkladně zvážit symbolický systém
- PCS, piktogramy, kreslení podle individuálních potřeb dítěte
- nad obrázky názvy velkými tiskacími písmeny
- obvyklá velikost obrázku 5x5 cm (podle potřeb dítěte zvětšovat)
- černobílé x barevné

Komunikační symboly - PSC

 I want		 I see		 thank you	
 drink	 biscuit	 apple	 cake	 crisps	 banana
 book	 sand	 bricks	 pens	 farm	 puzzle
 shoe	 jumper	 trousers	 coat	 sock	 hat

Pomůcky ke komunikaci VOKS

b) NOSIČE OBRÁZKŮ (ZÁSOBNÍKY)

- **komunikační tabulka** – základní nosič obrázků VOKS, nejprve jedna a později se přidávají další (tvorí komunikační knihu),
- různé barvy, podle toho, pro jaký druh obrázků jsou určeny (př. oranžová – podstatná jména, žlutá – osoby, zelená – slovesa,...)
- z jedné strany linky (pruh) ze suchého zipu s jemným povrchem a z druhé s drsným

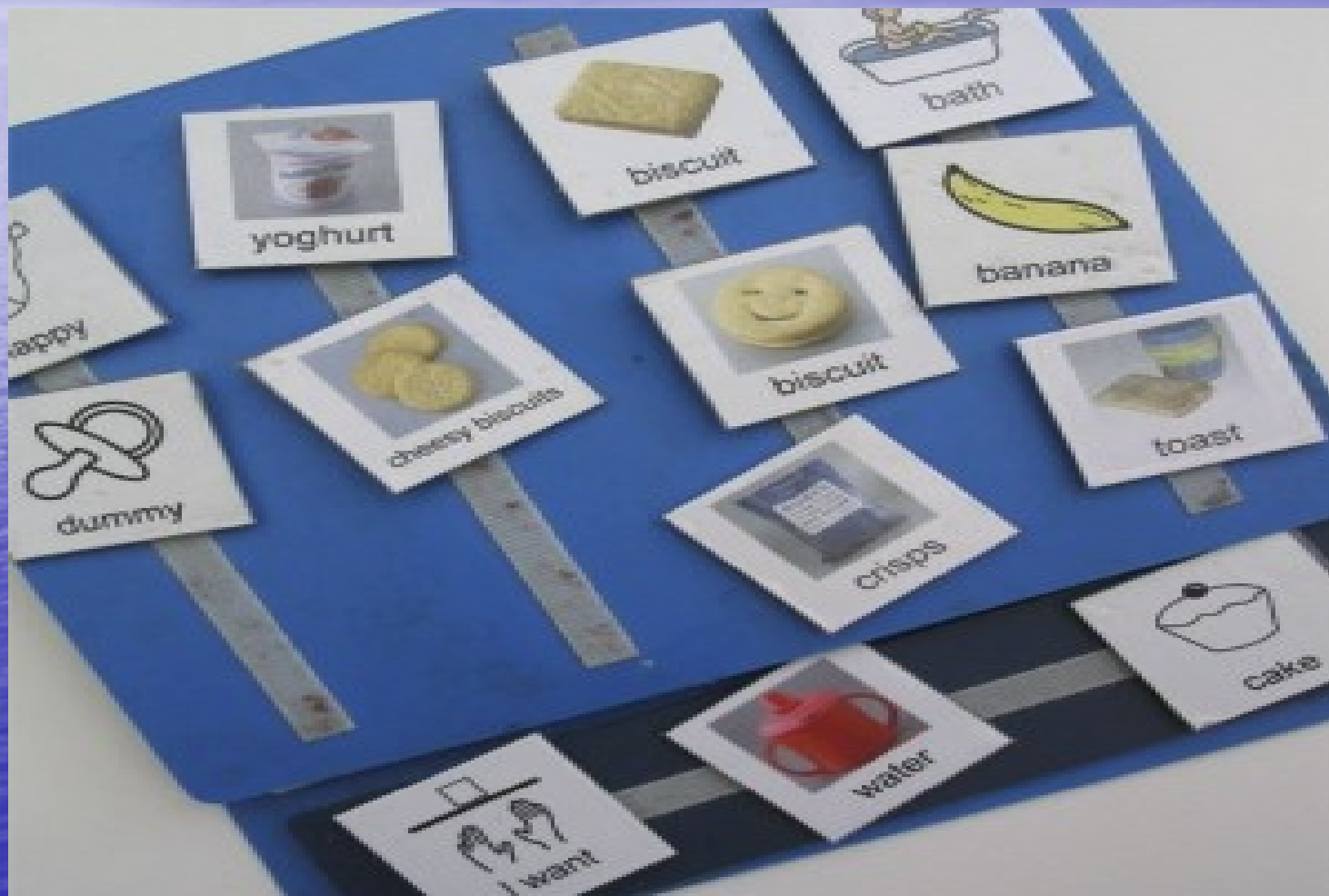
Pomůcky ke komunikaci VOKS

komunikační kniha - označena identifikační značkou nebo fotografií

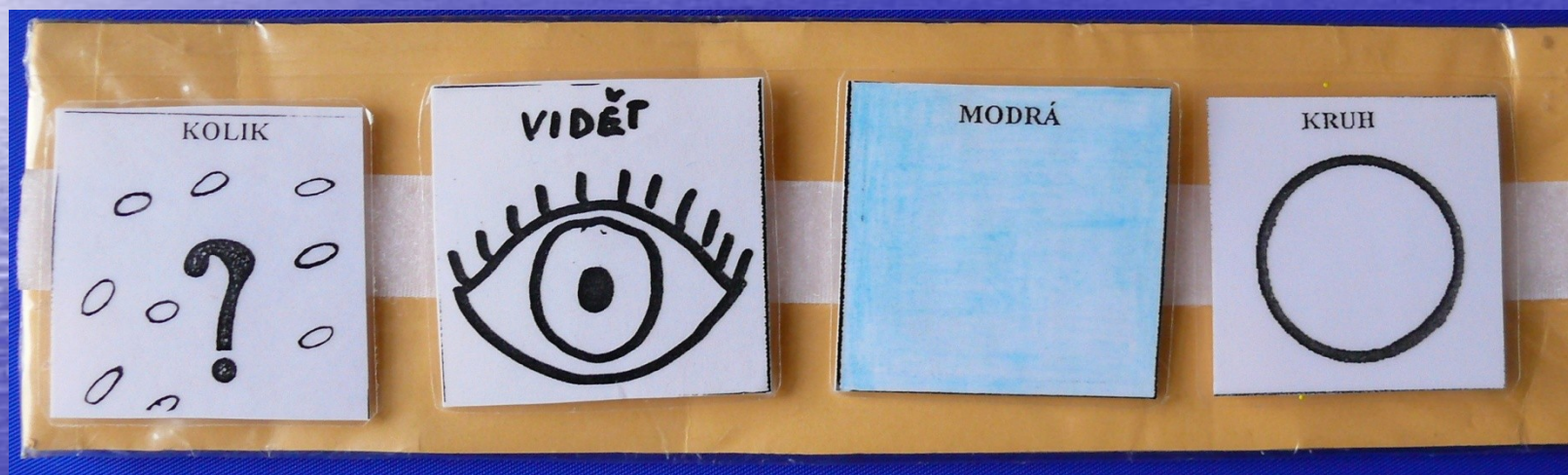
větný proužek - malý nosič symbolů, který klienti a komunikační partneři užívají vlastní komunikaci

- slouží k uchycení více obrázků za sebou pro vyjádření delších sdělení
- je pomocí suchých zipů na pevný hnědý pruh, který je součástí knihy
- komunikační partneři používají jinou barvu větného proužku, než má klient

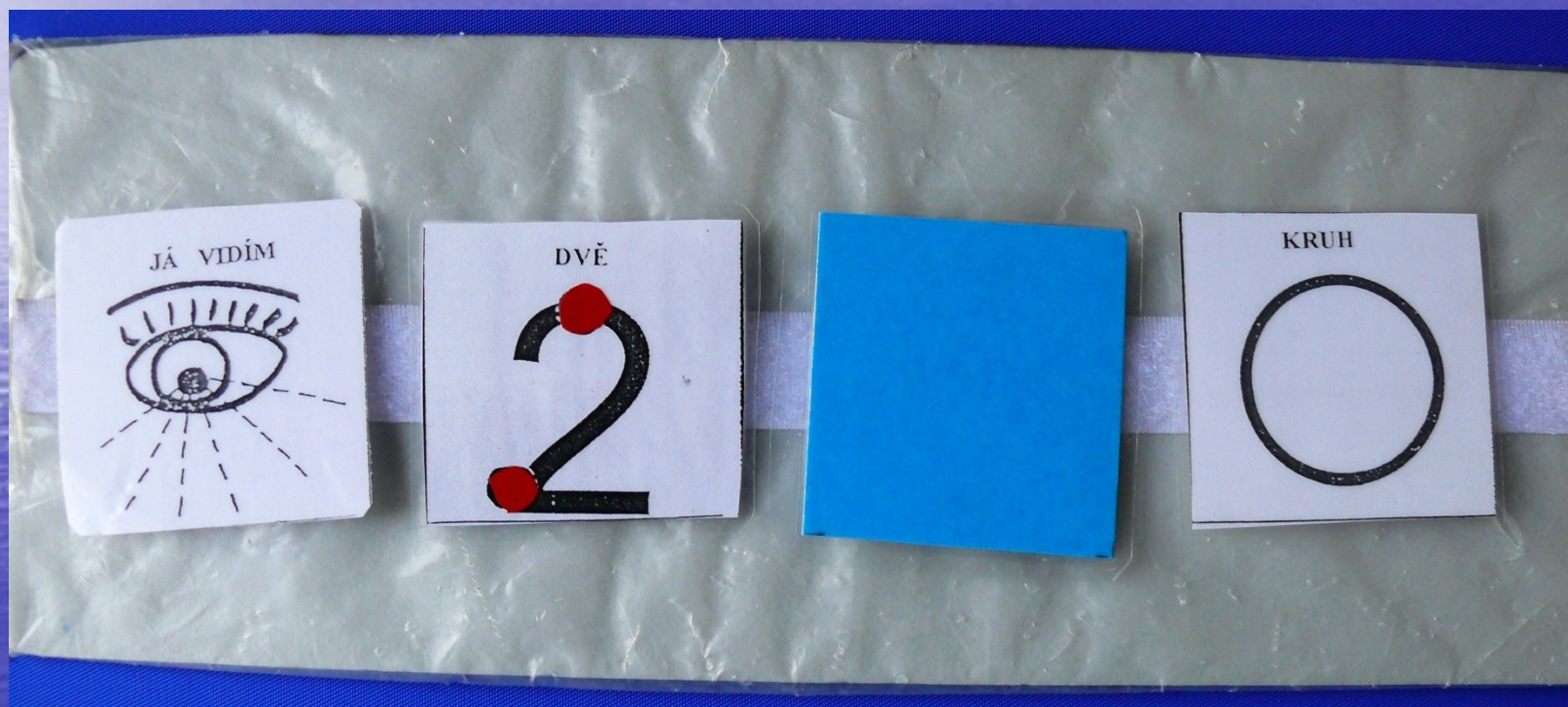
Komunikační kniha

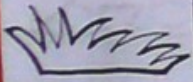

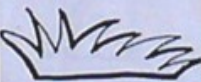

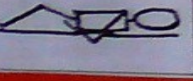

Větný proužek s pokynem

Odpověď'

Písnička Travička zelená

TRAVIČKA 	ZELENÁ 	TO JE 	MOJE 	POTĚŠENÍ 	TRAVIČKA 	ZELENÁ 	
TO JE 	MOJE 	PEŘINA 	KDYŽ SI SMYSLÍM 	NA NI 	SEDNU 	KDYŽ SI SMYSLÍM 	NA NI
LEHNU 	TRAVIČKA 	ZELENÁ 	TO JE 	MOJE 	PEŘINA 		

Pomůcky ke komunikaci VOKS

TÉMATICKÉ KOMUNIKAČNÍ PALETY

- slouží jako zásobníky skupiny obrázků nejčastěji využívaných v rámci určité aktivity a místnosti (třídy, pokoje, jídelny, aj.)

d) KOMUNIKAČNÍ TAŠKA

- odlehčený komunikační zásobník
- okamžitá dostupnost obrázků
- může nahradit kom. knihu při pobytu venku, cestování

Výměnný obrázkový komunikační systém - VOKS

Výhody VOKSu:

- Je velmi rychle osvojitelný.
- Vysoce motivuje děti tomuto systému se učit (dostávají přesně to, co chtějí).
- Děti jsou samy iniciátory komunikace (přestávají být závislé na dospělých). Redukuje se nevhodné chování.
- Je dobře využitelný ve škole, doma i na veřejnosti.